

UOT 371

HƏRBİ VƏTƏNPƏRVƏRLİK TƏRBİYƏSİNİN BƏZİ MƏSƏLƏLƏRİ**Əfsanə İsa qızı Məmmədova***Bakı Qızlar Universitetinin magistrantı***ORCID:** 0009-0001-4504-5355**E-mail:** efsane.memmedova.0110@gmail.com*Açar sözlər:* hərbi vətənpərvərlik, şagird, müəllim, təlim, məktəb.*Ключевые слова:* военный патриотизм, студент, учитель, обучение, школа.*Key words:* military patriotism, student, teacher, education, school.

Vətənpərvərlik, xüsusilə hərbi vətənpərvərlik müasir dövrün ən aktual məsələlərindən biridir. Məktəblərdə şagirdlərin o cümlədən, kiçikyaşlı məktəblilərin təlim prosesində hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinə ciddi diqqət yetirilməsi tələb olunur. Vətənpərvərlik hissi hər bir insanda olmur. Bu hissi daşıyan insanlar Vətən üçün əllərindən gələni edən insanlardır. Vətənpərvərlik hissi ülvi hissdır. Bu hiss tam olaraq Vətənin inkişafını görəndə sevinən, fəxr edən, adını digər dövlət adları ilə paralel işləndiyini eşidəndə qürurlanan, vətənin düşmənlərinin adlarını eşitdikdə belə daxilini qəzəb bürüyən insanlarda formalaşır. Yəni vətənpərvərlik təkcə “elimi-obamı sevirəm” sözü ilə kifayətlənmir, yeri gəldikdə Vətən yolunda canından keçən insanlar kimi Vətəni qorumağa hər an hazır olmağı, fədakar olmağı tələb edir. Bu hiss aşılanması üçün tarixə nəzər salmaq kifayətdir. Lakin vətənpərvərlik hissini də tərbiyəyə ehtiyacı vardır ki, nəsil-dən-nəslə ötürülsün. Uşaqlar tərbiyənin ilkin örnəyi sayılırlar. Vətən sevgisi uşaqlara kiçik yaşlardan öyrədilməlidir. Vətən sevgisi, vətən qeyrəti həqiqi ölkə vətəndaşları üçün labüd duyğudur. Bugünün uşağı, sabahın müstəqil düşüncəli gəncinə çevrilir. Yetişməkdə olan nəsil dərin izlər formalaşdırmaq üçün ilk öncə “Hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi nədir?” suallarını cavablandırmaq lazımdır.

Vətənpərvərlik tərbiyəsinə, o cümlədən hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinə elmi o cümlədən pedaqoji ədəbiyyatlarda geniş yer verilmişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyev hərbi vətənpərvərlik haqqında dediyi kimi: “bizim məktəblilərimizin əsas vəzifəsi müasir tələblərə cavab verən səviyyədə elmi təhsil almaqdır. Həmçinin bu günün aktual problemlərindən biri də məktəbliləri yüksək vətənpərvərlik ruhunda tərbiyələndirməkdir. Çünki vətənpərvərlik olmayan yerdə nə birlik, nə də hərbi bilik, bacarıqdan söz gedə bilməz” [2, s. 420].

Hərbi vətənpərvərlik dedikdə, Vətənə məhəbbət və öz şəxsi maraqlarını Vətən yolunda qurban verməyə dair yaranan hissi-emosional bağlılıq başa düşülür. Başqa mənada hərbi vətənpərvərlik insanların soyu ilə də əlaqəlidir. Bu hiss anadangəlmə bir duyğudur və tərbiyəyə ehtiyacı vardır. Hərbi vətənpərvərlik sevgisi vətənpərvərlik hissini tərkibində olduğundan onun böyüməkdə olan gənc nəslə aşılması, uşaq və yeniyetmələrin hərbi vətənpərvərlik ruhunda təlim-tərbiyəsi məktəbin qarşısında duran əsas vəzifələrdəndir. Ölkəmizin tarixi sistemli və davamlı şəkildə məktəblilərə aşılmalıdır. Lakin uşaqların yaş və fərdi xüsusiyyətləri nəzərə alınmalı, məktəblilərin maraqlarına uyğun şəkildə aşılmalıdır. Dərslərdə hərbi vətənpərvərlik haqqında mövzulara geniş toxunulmalı, tərbiyəvi söhbətlər aparılmalı, tədbirlərin hazırlanmasına diqqət yetirilməlidir. Şagirdlərə, eləcə də kiçikyaşlı məktəblilərə xalqımızın

tarixi, zaman-zaman düşmən dövlətlər tərəfindən hücumlara məruz qalması, bu çətinliklərdən necə üzüağ çıxdığı haqqında məlumat verilməlidir. Hərbi vətənpərvərlik mövsunun məktəblilərə aşılmasının ən intensiv yolu bu vətən yolunda canından keçən qəhrəmanları tanıtmadır. Xalqımızın igid oğulları, tarixi şəxsiyyətləri haqqında şagirdlərə aşılana məlumatlar güclü təsir qüvvəsinə malikdir. Azərbaycan xalqının bu gün yumruq kimi bir vəhdət halında olmasında keçmişinə borcludur. Xalqımızın qan yaddaşı adlı tarixi vardır. Hərbi texniki düşmənin əliyalın əhaliyə hücum etməsi, bununla kifayətlənməyib işgəncə verməsi, əsir alması bunlar tariximizin qara səhifələri hesab olunur. Lakin xalqımız həmişə mübarizə apararaq şanlı qələbələr əldə etmişdir. Hərbi cəhətdən tam silahlanmış düşməne qarşı savaşa Azərbaycanın cəsur ürəkli oğulları qəhrəmanlıq nümunələri göstərmişlər.

Məktəb dövrü uşağın intellektual inkişafının baza inkişaf dövrüdür. Şagirdlərin, ilk növbədə kiçikyaşlı məktəblilərin vətənpərvər vətəndaş kimi böyüməsində məktəbin rolu danılmazdır. Lakin bu təkcə məktəblə kifayətlənmir, eyni zamanda ailənin, cəmiyyətin rolu ilə də tamamlanır. Hərbi vətənpərvərlik özü də bir tərbiyədir. Hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsini şagirdlərə quru sözlərə, şifahi nitqlə aşılamaq uğurlu bir proses kimi baş tutmaz. Vətən yolunda axan qanlar, vətən yolunda ölən canlar çoxdur. Həmin gənclərin ailələri, ən çox da anaları onların vətən sevgisinə dərinləndirirlər. Həmin valideynlərlə daim keçirilən görüşlər, onların məktəblərə dəvət olunması şagirdlər üçün nümunədir. 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə yaralanan qazilərimiz şagirdlər üçün canlı örnekdir. Onların birbaşa şagirdlərlə ünsiyyəti, müharibəni görmüş və orada savaşmış biri olaraq aşılacağı hisslər Vətən sevgisi nümunəsidir. Şagirdlərin verdiyi suallar, aldığı cavablar bilavasitə vətənpərvərlik hissini oyanmasına təsir edəcəkdir. Təcrübə göstərir ki, şagirdlərin qazilərlə ünsiyyətində onlara qarşı olan sevgisi, heyranlığı daha da artır. Şagirdlər onları daha çox araşdırmaq, daha çox məlumat sahibi olmaq istəyirlər. Ən əsası da öyrəndikləri bilikləri həmin qürur hissini təsiri altında ailələri ilə, dostları ilə paylaşmaq istəyirlər. Təlim tərbiyə prosesində şagirdlərə yalnız keçmiş müharibənin hadisələri, Azərbaycan xalqının kütləvi qəhrəmanları haqda biliklər verməklə kifayətlənməyərək, həm də onlarda Vətənin müdafiəsinə dair təcrübələrin formalaşmasına nail olmaq lazımdır [3, s. 38].

Bildiyimiz kimi, hərbi vətənpərvərlik mövzusu daha çox humanitar fənlərin tədrisində yer tutur. Müxtəlif mətnlərin oxunması, şagirdlərlə sorğu-sual edilməsi şagirdlərin dünyəvi biliklərini daha da inkişaf etdirir. Tədris prosesində hərbi vətənpərvərlik mövzusu ilə əlaqədar olaraq disputlar, müzakirə, qruplarla iş aparılmalıdır. Hərbi vətənpərvərlik, tarixə adını qara hərflərlə yazdırmış olan “Qan yaddaşımız”, Vətən yolunda canından keçən igid oğullarımız haqqında sərbəst yaradıcılıq mövzuları verilməlidir. Şagirdlər əldə etdikləri məlumatı digər sinif yoldaşları ilə paylaşmalıdır. Araşdırılan mövzuların daha anlaşılıqlı olması üçün vizual görüntülərdən, videolardan, sənədli filmlərdən istifadə edilməsi tədrisi daha uğurlu edər.

Hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi davamlı olaraq təlim-tədrislə paralel olaraq, müxtəlif tədbirlərin hazırlanması prosesi ilə də həyata keçirilir. Müxtəlif fənlər üzrə təşkil edilən fəaliyyətlər, dərnək məşğələləri, yaradıcılıq işləri, yığıncaqlar şagirdlərin tərbiyəsində müsbət rolunu göstərir. Əlavə olaraq da bu proseslərin kollektiv formada keçirilməsi, başqa siniflərin və ya ailənin də burada rol alması aradağı bağları daha da gücləndirir. Ailə, daha sonra məktəb də uşaqların cəmiyyətidir. Məktəbdə fəal olan şagird cəmiyyət həyatında da aktiv olacaqdır. Bunun üçün kollektiv fəaliyyətin rolu danılmazdır. Şagird məktəbdə özünü faydalı, lazımlı hiss edərsə, cəmiyyətdə də özünü yararlı bir şəxsiyyət kimi hiss edəcəkdir. Şagirdlərin aktivliyi isə daha

çox sinif müəllimindən asılıdır. Şagirdlərin dərslə maraq göstərməsi və yeni informasiyaları qəbul etməsi müəllimin pedaqoji qabiliyyətindən də asılıdır. Müəllim Azərbaycan xalqının keçmişini dərinlən bilməli, tarixi mövzulara daim maraqla yanaşmalıdır. Və bunu şagirdlərə aşılama bilməlidir. Şagirdlərə bir tədqiqatçı kimi yanaşmalı və onların tədqiqatçılıq qabiliyyətlərinin inkişafına çalışmalıdır. Hər bir uşağın yaş və fərdi xüsusiyyətləri bir-birindən fərqlidir. Bir şagird daha aktiv olduğu halda, digəri daha sakit ola bilər. Əsas psixoloji hal kimi utancaqlığı misal çəkmək olar. Uşaqların əqli, fiziki qabiliyyətlərində də fərqlilik mümkündür. Müəllim şagirdlər üçün pedaqoji prosesi qurduqda diqqətli olmalıdır ki, hamı prosədə aktiv iştirak etsin. Paylaşdığı materialı sadə dillə, sıxıcı və yorucu olmayacaq şəkildə, şagirdlərin anlay səviyyəsinə uyğun tədris etməlidir. Müəllim novator olmalı, yenilikləri araşdırmalı və interaktiv şəkildə dərslə prosesinə yönləndirməlidir.

Hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi məktəblərdə ayrı-ayrı fənlərin tədrisi ilə yanaşı əlavə olaraq dərslənkənar tədbirlərdə, ekskursiyalarda, tarixi yerlərdə getməklə aşılama bilər. Keçirilən müxtəlif görüşlərdə əsasən də qazi ailələri ilə, hərbi hissələrdə getmək, oradakı texnika ilə bir-başla tanış olmaq, gedən proseslər barədə daha dolğun məlumat almaqla da tədris edilə bilər.

İllər boyu işğal altında olan torpaqlarımızı son illərdə Vətən müharibəsi dövründə düşməndən azad etməklə böyük qələbə qazandıq. İndi döyüş nəticəsində düşməndən ələ keçirilmiş hərbi texnikalar Bakıda “Hərbi qənimətlər parkı”nda nümayiş olunur. Şagirdlərin “Hərbi qənimətlər parkı” ilə tanış olması, oradakı texnikanı canlı olaraq görməsi hərbi vətənpərvərlik duyğusunun yüksəlməsi ilə paralel olaraq qürur hissini də aşılamaına zəmin yaradır. Orada olan hər bir texnikanın tarixi vardır, özünəməxsus hekayəsi vardır. Şagirdlərin həmin hekayə və hekayə sahibləri olan igidlərimizlə apardığı söhbətlər onları başqa hərbi vətənpərvərlik hissələrini gücləndirir. Hərbi hissədə gördükləri əsgərlər, zabitlər, orada tanış olacaqları hərbi vəziyyət daha da şagirdlərdə maraq doğuracaqdır. Çünki hərbi vətənpərvərlik təkəcə Vətəninin tarixi keçmişinə bələd olmaq deyil, hərbi texnikanı bilməsi ilə, xalq qəhrəmanlarını tanıması ilə kifayətlənmir, eyni zamanda, özünü də hərbi cəhətdən hər an, hər saniyə hazır hiss etməsi ilə əlaqədardır.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin söylədiyi kimi “...bizim, sizin, hamımızın vəzifəsi müstəqil Azərbaycanın sağlam gəncliyini tərbiyə etmək, bilikli etmək, müasir dünyanın əldə etdiyi nailiyyətlər səviyyəsinə qaldırmaq, Azərbaycanda müstəqil, demokratik, hüquqi, sivilizasiyalı dövlət quruculuğu işinə cəlb etməkdir” [4, Şərq qapısı].

Ölkəsinin tarixi keçmişini, qəhrəmanlarını, tanıyan gənc onları hər zaman tanıtdırmaq istəyəcəkdir. Ona görə müasir dövrdə şagirdlərin, eləcə də kiçik yaşlı məktəblilərin hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinə diqqət daha da artırılmalıdır.

Problemin aktuallığı. Azərbaycanın tarixinə nəzər saldıqda illər boyu xalqımızın Vətən torpaqlarının müdafiəsi uğrunda apardığı savaşı görmək mümkündür. Bu savaşılarda xalqımızın mübarizə əzmini, oğul və qızlarımızın göstərdikəri qəhrəmanlıqları yeni nəsillər dərindən öyrənməli və şagirdlərlə, o cümlədən kiçikyaşlı məktəblilərlə bu istiqamətdə sistemli işlər aparılmalıdır. Təhsil müəssisələrində hərbi vətənpərvərlik mövzusunda geniş diqqət ediləməli və şagirdlərə aşılmalıdır.

Problemin elmi yeniliyi. Məktəblərdə təhsil alan şagirdlərin, eyni zamanda kiçikyaşlı məktəblilərin hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin inkişaf etdirilməsi yollarına daha geniş yer

verilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Şagirdlərə hərbi vətənpərvərlik mövzusunun aşılmasında istifadə edə bilər.

Ədəbiyyat

1. Cəbrayilov İ.H. Ümumtəhsil məktəblərində tərbiyə işinin təşkili. Bakı: CN POLİG-RAFİYA, 2023, 242 s.

2. Əliyev H.Ə. Təhsil millətin gələcəyidir. Bakı: Təhsil, 2002. 580 s.

3. Əsgərov İ.B. Hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin əsasları. Bakı: Maarif, 2000. 152 s.

4. Həsənov N. "Gənclərin hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsinin aşılması hər zaman aktualdır" Şərq qapısı.

<https://serqqapisi.gov.az/xeberler/genclere-herbi-vetenperverlik-terbiyesinin-asilanmasi-her-zaman-aktualdir>

5. Mahmudov R. Hərbi vətənpərvərlik tərbiyəsi ümumi tərbiyənin tərkib hissəsi kimi <https://tehsil.biz/news/az/47568/Hrbi-vtnprvrlik-trbiysi-mumi-trbiynin-trkib-hissesi-kimi>

6. Mahmudov R. Vətənpərvərlik nədir?

<http://www.anl.az/down/meqale/olaylar/2015/may/440132.htm>

А.И. Мамедова

Некоторые вопросы воспитания военного патриотизма

Резюме

Азербайджан вписал свое имя в историю как старейшее государство. Духовность государства с древней историей богата, а уклад жизни бурен. Как страна, история которой написана кровью, мы не должны забывать свое прошлое. Наши последователи должны воспитывать молодое поколение в теме военного патриотизма.

A.İ. Mammadova

Some issues of military patriotism education

Summary

Azerbaijan has written its name in history as the oldest state. The spirituality of the state with an ancient history is rich, and the way of life is turbulent. As a country whose history is written in blood, we must not forget our past. Our followers should educate the young generation in the theme of military patriotism.

Redaksiyaya daxil olub: 23.08.2024